

Л. КОТЛОВА

кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
(м. Житомир, Україна)

К. ЗАХАРЧУК

студентка спеціальності 016 Спеціальна освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
(м. Житомир, Україна)

ШЛЯХИ ДО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Мовлення в житті дитини має надзвичайно важливе значення і впливає на всі аспекти її розвитку. При порушенні, навіть, одного аспекту мовлення розвиток може постраждати. Основна функція мовлення – це комунікація, яка в свою чергу дозволяє дитині виражати свої думки, почуття та потреби. Вміння ефективно спілкуватися є ключовим для взаємодії з оточуючими та розвитку соціальних навичок. Найпоширеніше порушення мовлення яке має вагомий вплив на життя та розвиток дитини є загальний недорозвиток мовлення, що являє собою складні мовленнєві розлади, при яких у дітей з нормальним слухом та інтелектом спостерігаються відхилення у формуванні мовленнєвої діяльності (діяльності засвоєння і використання мови), порушене засвоєння всіх компонентів мовленнєвої системи, що відносяться до звукової і змістовної сторони мовлення.

Загальний недорозвиток мовлення стає перешкодою до нормотипового розвитку дитини та її соціальної адаптації. Сьогодні це порушення є актуальним та поширеним явищем, яке вивчається як з медичної, так і педагогічної точки зору. ЗНМ проявляється у різних формах та рівнях, це може бути повне відставання у вимові звуків, обмежений словниковий запас, порушення лексико-граматичного аспекту мовлення, складність в сприйнятті та виразного вираження думок та ідей[2].

Причини порушення мають різні фактори впливу, сюди відносять генетичні передумови, рання дитячі захворювання, негативний вплив зовнішнього середовища та недостатню ранню стимуляцію мовленнєвого розвитку, а саме педагогічна занедбаність. Вчасність ідентифікації та початок надання корекційної допомоги з проблемою є значущим завданням для медичних, педагогічних та психологічних спеціалістів, оскільки це відіграє важливу роль у подальшому розвитку, навчанні та соціалізації дитини. Тому на сьогоднішній день вчені роблять акцент на розробці діагностичного та корекційного матеріалу, шукають ефективні методи інтервенції для дітей із загальним недорозвитком мовлення.

Спираючись на основні потреби в розвитку мовлення дитини із ЗНМ, завдання логопедичної роботи є корекція та розвиток мовлення. Відзначимо, що

структура мовленнєвої діяльності з окремих операцій та навичок, сукупності умінь, які дитини опановує поетапно та в різний віковий період. Якщо, належна корекційна допомога буде надана вчасно, тобто, в сензитивний період, то дитина засвоює мову та використовує її з метою комунікації з навколишнім оточенням, навчання та подальшого психічного розвитку[3].

Важливо під час корекційно-розвиткової роботи з розвитку мовлення у дітей із ЗНМ впроваджувати міждисциплінарний підхід, це дає змогу підвищити ефективність діагностичної, прогностичної, корекційно-розвиткової роботи з дітьми.

Розвиток мовлення у дитини при загальному недорозвитку мовлення є складним завданням, яке вимагає індивідуального та систематичного підходу. Недорозвинене мовлення впливає на спроможність дитини виражати свої думки, розуміти мовленнєві структури, а також на її соціальну взаємодію та навчальні досягнення.

У зусиллях по вирішенню цього виклику використовуються різноманітні підходи, зокрема корекція мовлення, ігрові та розвивальні методи, підтримка вдома та індивідуалізований підхід. Загальний недорозвиток мовлення у дитини є викликом, але за наявності адекватної підтримки і корекційних заходів може бути успішно коригований, що відкриває шлях до подальшого нормативного мовленнєвого розвитку.

За складністю порушення умовно можемо розділити на три рівні. Якщо дитина не використовує мовлення, як засіб комунікації з оточуючими, а заміщає белькотінням, звуконаслідуванням, то такі мовленнєві можливості характерні першому рівню ЗНМ. Корекційна робота має базуватися на розвитку моторики як загальної, так і дрібної та артикуляційної. Розвиток розуміння зверненого мовлення, так як у цих дітей пасивний словник значно переважає активний, потрібно збагачувати та розвивати активний. Розвиток слухової уваги: не ефективно давати таким дітям завдання на сприйняття, так як фонематичний слух у дітей порушений. Важливим є розвиток пам'яті, так як показник розвитку у дітей із ЗНМ нижчий ніж у нормотипових дітей[2].

Коли у дитини присутнє мовлення, здебільшого це прикметники та прислівники, починає формуватися фразове мовлення, але порушена звуковимова, неправильна складова структура слова, бідність активного словника, присутнє порушення граматичної будови мовлення, то це ознаки другого рівня ЗНМ. В корекційно-розвитковій роботі з дітьми які мають другий рівень доцільно використовувати наступні прийоми: розвиток звукової сторони мовлення; розвиток складової структури; розвиток просодики; розвиток граматичної будови; розвиток фразового мовлення.

Характерні ознаки третього рівня ЗНМ: діти користуються розгорнутим фразовим мовленням з проявами лексико-граматичного і фонетико-фонематичного недорозвитку. діти вже користуються всіма частинами мови, правильно вживають прості граматичні форми, намагаються будувати складнопідрядні та складносурядні речення. Покращується стан звуковимови, відтворення слів різної складової структури[2].

Рівень складності корекційно-розвиткових занять з дітьми третього рівня є досить вищим, тому логопеду рекомендовано застосовувати дані прийоми: практичне засвоєння засобів мовлення; удосконалення зв'язного мовлення; формування правильної культури мовлення; підготовка до навчання грамоти.

Спільною характеристикою для всіх дітей із ЗНМ є порушення звуковимови, недорозвиток фонематичного слуху, помітне відставання у формуванні словникового запасу і граматичної будови.

Шляхи до розвитку мовлення у дітей із ЗНМ (загальним недорозвиненням мовлення) можуть бути різноманітні і вимагають індивідуального підходу. Ось деякі з них:

1. **Професійна корекція мовлення:** Регулярні сесії з логопедом або мовленнєвим терапевтом дозволяють працювати над різними аспектами мовлення, такими як артикуляція, розуміння мови, лексика та граматики.

2. **Індивідуальні підходи:** Кожна дитина із ЗНМ унікальна, тому важливо розробляти індивідуалізовані корекційно-розвиткові програми, які враховують її потреби та можливості, забезпечать максимальний розвиток всіх мовленнєвих структур та підготують дитину до подальшого навчання.

3. **Використання альтернативних комунікаційних засобів:** Для дітей із серйозними проблемами мовлення можуть бути корисними альтернативні методи комунікації, такі як жести мови, підсилювачі мовлення або комунікатори.

4. **Стимулювання мовлення вдома:** Батьки можуть підтримувати розвиток мовлення вдома, приділяючи час на спільні розмови, читання книг та використання іграшок, які сприяють розвитку мовлення. Зауважимо, що саме батьки є головними учасниками в міждисциплінарній команді.

5. **Ігрові та розвивальні методики:** Використання ігор та розвивальних вправ, спрямованих на стимулювання мовлення, може зробити навчання більш ефективним і захоплюючим для дитини. Адже, в дошкільному віці провідною діяльністю дітей є гра.

6. **Кооперативна робота зі спеціалістами:** Робота логопеда, психолога, вчителя (вихователя) та інших фахівців в команді може допомогти забезпечити комплексну та збалансовану підтримку у розвитку мовлення у дітей із ЗНМ.

Ці шляхи спрямовані на забезпечення максимально можливого розвитку мовлення та комунікативних навичок у дітей із ЗНМ, щоб вони могли максимально інтегруватися в соціум і вести активний спосіб життя.

Список використаних джерел

1. Могильова Н. Загальне недорозвинення мовлення: теорія та перспективне планування корекційно-розвиткової роботи. Слов'янськ. Донець. 2019. 123 с.

2. Рібцун Ю. В. Науково-методичне забезпечення реалізації спеціальної освіти дітей із ЗНМ. 2011. С. 4-11.

3. Шостак О. Логоритміка як засіб корекції знм у молодших школярів. 2022. Т. 3, 2022, № 52. С. 255–257.